

POSTANOWIENIE

16 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Wesołowski

na posiedzeniu niejawnym 16 lipca 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa M. C. i M. C.1
przeciwko Bank S.A. w W.
o zapłatę oraz o ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank S.A. w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 18 kwietnia 2023 r., I ACa 1310/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powodów tytułem kosztów postępowania kasacyjnego 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia pozwanemu do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanego Banku S.A. w W. od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 18 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek umożliwiających realizację publicznoprawnych funkcji skargi kasacyjnej. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Nie w każdej zatem sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Podkreślenia wymaga, że Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Przesłanka ta nie została spełniona.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w orzecznictwie i na czym rozbieżność ta polega, co wymaga przytoczenia orzeczeń sądów wydanych w takich samych lub istotnie zbliżonych stanach faktycznych, względnie, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, wymaga interpretacji ze strony Sądu Najwyższego, z czego potrzeba ta wynika i z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający. Nieodzowne jest ponadto, podobnie jak w przypadku przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., wykazanie związku między oczekiwaną od Sądu Najwyższego wykładnią prawa a wynikiem postępowania kasacyjnego.

Zdaniem skarżącego w ramach niniejszej sprawy zaistniała:

1) potrzeba wykładni pojęcia interesu prawnego zawartego w art. 189 k.p.c. w kontekście występujących w orzecznictwie rozbieżności, jako że pomimo ukształtowanej linii orzeczniczej na tle sporów sądowych dotyczących kredytów indeksowanych do franka szwajcarskiego zauważalne jest odejście od ugruntowanego już stanowiska i na nowo wymaga rozstrzygnięcia kwestia, czy kredytobiorcy posiadają interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy, w przypadku gdy przysługuje im dalej idące roszczenie o zapłatę; zdaniem skarżącego kwestia ta, pomimo licznych orzeczeń sądów dotyczących roszczeń wywodzonych z ww. kredytów, nie została dotychczas należycie wyjaśniona i istnieje w tym zakresie potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów;

2) potrzeba wykładni art. 385² k.c. w kontekście umów kredytów indeksowanych do waluty obcej, w szczególności do CHF tj. rozstrzygnięcie czy art. 385² k.c. wskazując, że oceny zgodności postanowienia z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny, należy wyklądać w ten sposób, że:

a) zakres obowiązku informacyjnego banku wobec kredytobiorcy w zakresie ryzyka kursowego związanego z umową kredytu indeksowanego do waluty obcej należy oceniać z uwzględnieniem wymogów prawnych (albo ich braku) oraz rekomendacji organów nadzoru bankowego obowiązujących wówczas w tym zakresie, czy też dopuszczalne i prawidłowe jest obarczanie obecnie banku niespełnieniem bliżej nieokreślonych obowiązków informacyjnych, nie znajdujących podstawy prawnej,

b) czy dopuszczalne i prawidłowe jest zakwestionowanie przez sąd należytego spełnienia przez bank wobec kredytobiorców obowiązku informacyjnego przed zawarciem umowy kredytu poprzez posłużenie się w tym zakresie zwrotami ogólnikowymi, z których nie wynikają konkretne kryteria realizacji przedmiotowego obowiązku, co zdaniem skarżącego wskazuje, że sąd nie jest w stanie w sposób konkretny określić, w jaki sposób bank powinien był zrealizować wobec konsumenta obowiązek przedkontraktowy dotyczący ryzyka kursowego, a w konsekwencji sprawia, że nie powinien wyciągać z tego tytułu negatywnych dla

banku skutków prawnych, szczególnie tak daleko idących jak nieważność (trwała bezskuteczność) umowy;

3) potrzeba wykładni pojęcia postanowienie zawartego w art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w kontekście sporów sądowych dotyczących kredytów indeksowanych do franka szwajcarskiego i związanego z tym pojęcia zakresu ewentualnej abuzywności postanowień dotyczących indeksacji; zdaniem skarżącego odpowiedzi wymaga pytanie, czy sąd uznając za abuzywne postanowienia umowne powinien określić w sposób konkretny zakres tej abuzywności, tj. wskazać na konkretne postanowienia rozumiane jak normy prawne, reguły postępowania, a nie jednostki redakcyjne, a ponadto czy powinien uzasadnić przyjęty zakres abuzywności, w szczególności: dlaczego uważa za zasadną i konieczną eliminację całego mechanizmu indeksacji (postanowień, które ten mechanizm określają);

d) potrzeba wykładni art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997r. Prawo bankowe w kontekście wątpliwości pojawiających się w rozstrzygnięciach sądów dotyczących roszczeń wywodzonych z kredytów indeksowanych do CHF co do charakteru postanowień określających mechanizm indeksacji kredytu do CHF; odpowiedzi zdaniem skarżącego wymaga w szczególności pytanie, czy postanowienia określające zasadę i sposób indeksacji kredytu do CHF mają charakter uboczny i kształtują jedynie dodatkowy mechanizm wykonania umowy czy też dotyczą głównych świadczeń stron, a w tym drugim przypadku, jak należy rozumieć przedmiotowe pojęcie i czy postanowienia określające główne świadczenia stron są tożsame z postanowieniami określającymi elementy przedmiotowo istotne umowy, a w konsekwencji, czy prawidłowe jest stwierdzenie przez sąd nieważności umowy z powodu eliminacji postanowień określających „główne świadczenia stron”, skoro powyższym pojęciem posługuje się przepis art. 385¹ §1 k.c., który przewiduje sankcję bezskuteczności, a nie nieważności, czy jednak uznanie umowy za nieważną z powodu eliminacji z jej treści określonych postanowień wymaga raczej odniesienia ich znaczenia do elementów przedmiotowo istotnych umowy (kredytu);

e) potrzeba wykładni art. 358 § 1 i 2 k.c. w kontekście umów kredytów indeksowanych do waluty obcej, w szczególności do CHF tj. rozstrzygnięcia, czy art. 358 § 1 k.c. wskazując na zobowiązanie wyrażone w walucie obcej odnosi się

do waluty kwoty nominalnej kredytu, czyli kwoty wyrażonej w złotych, czy też kwoty wyrażonej w walucie indeksacyjnej (w szczególności waluty CHF) i czy dla oceny w tym zakresie istotnym jest, która waluta określa realną (nabywczą) wartość świadczenia dłużnika (kredytobiorcy), albowiem w przypadku umów kredytów indeksowanych do CHF o rzeczywistej wartości rynkowej świadczenia decyduje nie kwota kredytu wyrażona w PLN, ale kwota kredytu przewalutowana na CHF w dniu jego wypłaty i referująca do aktualnej wysokości kursu CHF, podzielona następnie na umówioną przez strony ilość rat kapitałowo - odsetkowych także wyrażanych w CHF (w doręczanych kredytobiorcy harmonogramach spłat kredytu).

Wbrew temu co twierdzi skarżący, nie budzi wątpliwości możliwość uwzględnienia powództwa z art. 189 k.p.c. w sprawach dotyczących kredytu frankowego. Interes prawny należy pojmować elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej jego wykładni, konkretnych okoliczności danej sprawy, szeroko pojmowanego dostępu do sądów i tego, czy w drodze innego powództwa (powództwa o świadczenie) strona może uzyskać pełną ochronę. Jeżeli strona procesu cywilnego zamierza uzyskać stabilne rozstrzygnięcie co do istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego będącego podstawą żądania zasądzenia świadczenia, co może dotyczyć zwłaszcza sytuacji, w których ze stosunku tego wynika większa liczba roszczeń lub jego ocena może mieć znaczenie dla wyniku innych postępowań sądowych między tymi samymi stronami, może - zgodnie z zasadą dyspozycyjności - żądać ustalenia prawa lub stosunku prawnego. Ocena tego żądania znajdzie wówczas wyraz w sentencji i - w razie uprawomocnienia się wyroku - będzie korzystać z prawomocności materialnej na zasadach ogólnych. W sytuacji umowy kredytu, która generuje długoterminowy stosunek prawny, prawomocny wyrok ustalający nieistnienie stosunku prawnego, w przeciwieństwie do prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo o zapłatę, będzie rozstrzygał kwestię świadczeń przyszłych (niezapłaconych rat) i czynił sytuację kredytobiorcy w tym zakresie jasną. Ponadto prawomocny wyrok uwzględniający wyłącznie powództwo o zapłatę, nawet przy przesłankowym ustaleniu nieistnienia stosunku prawnego z uwagi na nieważność umowy kredytu, może być niewystarczający np. do wykreślenia hipoteki zabezpieczającej spłatę kredytu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 29 marca 2024 r., I CSK 2961/23).

Odnosząc się do następnej wątpliwości wskazanej przez skarżącego należy podkreślić, że mechanizm przeliczania walut w tabelach bankowych powinien być zrozumiały, czytelny i transparentny tak by konsument mógł ustalić wysokość swoich świadczeń przy dokonywaniu przeliczeń. Te obowiązki informacyjne wynikają z dyrektywy konsumenckiej, a obowiązek przejrzystości warunków umownych, nawet jeżeli umowa przewiduje odwołanie się do instytucji przewidzianych przez prawo bankowe (tabeli kursowych banków), ciąży na instytucji kredytowej i wynika z art. 4 ust. 2 Dyrektywy konsumenckiej 93/13 oraz art. 5 Dyrektywy konsumenckiej 93/13 (zob. wyrok TSUE z 18 listopada 2021 r., C-212/20, postanowienie Sądu Najwyższego z 20 września 2023 r., I CSK 5363/22).

W orzecznictwie TSUE wyjaśniono, że wymóg wyrażenia warunku umownego prostym i zrozumiałym językiem nakazuje, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się ów warunek, a także, w zależności od przypadku, związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 7 lutego 2023 r., I CSK 4243/22; z 17 października 2023 r., I CSK 558/23).

Oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17 (OSNC 2019, nr 1, poz. 2)). Występuje tu skutek *ex tunc*, co oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej klauzulę abuzywne pozostają bez znaczenia dla takiego charakteru tych postanowień umownych (wyjątek stanowi wola konsumenta). Abuzywności poszczególnych klauzul zawartych w umowie kredytu nie wyeliminowało zatem wprowadzenie w 2011 r. do art. 69 PrBank postanowienia ust. 3, w wyniku czego kredytobiorcy uzyskali w ramach umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska możliwość dokonywania spłat rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonania przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w walucie obcej. Ta nowelizacja miała na celu wyeliminowanie tzw.

spreadów bankowych, a nie zmiany istoty umowy kredytowej. Innymi słowy, nie doszło do przekształcenia takiej umowy w umowę o kredyt walutowy.

Jednocześnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że postanowienia umowy (regulaminu) określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21). Wyjaśniono, że niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 KC) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną. Nie budzi też wątpliwości, że stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowienia w umowie kredytu może uzasadniać uznanie umowy za nieważną. (zob. np. uchwałę pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 oraz wcześniejsze judykaty: uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r. - zasadę prawną - III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; uchwałę Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40; postanowienie Sądu Najwyższego z 6 lipca 2021 r., III CZP 41/20, MoP 2021, nr 15, s. 775; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-60/18, Kamil Dziubak, Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. przeciwko Bank BPH S.A.). Stwierdzenie nieważności umowy mieści się w zakresie sankcji, jaką dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych.

Jednocześnie w należy wskazać, że wyroku z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, TSUE podkreślił, że art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty. Pogląd ten TSUE wyraził w wyroku wydanym w połączonych sprawach C-80/21 - C-82/21, wskazując że artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten

sposób, że stoją one na przeszkodzie orzecznictwu krajowemu, zgodnie z którym sąd krajowy może stwierdzić nieuczciwy charakter nie całości warunku umowy zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, lecz jedynie elementów tego warunku, które nadają mu nieuczciwy charakter, w związku z czym warunek ten pozostaje, po usunięciu takich elementów, częściowo skuteczny, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku, który ma wpływ na jego istotę, czego zweryfikowanie należy do sądu odsyłającego. Kwestie były również przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, z 13 maja 2022 r. II CSKP 293/22, II CSKP 405/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, uchwała z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22).

Ponadto jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z 30 września 2020 r., I CSK 556/18, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej klauzule, a zatem także klauzule zamieszczone we wzorcach umownych kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy. Obecnie pogląd ten dominuje w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. wyroki: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22).

Za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., Matei, C-143/13, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., Van Hove, C-96/14, pkt 33; z 20 września 2017 r., Andriuc i in., C-186/16, pkt 35). Za takie uznawane są m.in. postanowienia (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy - konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., Andriuc i in., C-186/16, pkt 37; z 20 września 2018 r., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, pkt 68; z 14 marca 2019 r., Dunai, C-118/17, pkt 48; z 3 października

2019 r., Dziubak, C-260/18, pkt 44) (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 30 września 2020 r., I CSK 556/18).

Natomiast odnosząc się do potrzeby wykładni art. 358 § 2 k.c., należy wskazać, że odnosi się on do zobowiązań, których przedmiotem jest suma w walucie obcej, a nie do klauzul waloryzacyjnych (a zatem zobowiązań, dla których waluta obca pełni jedynie funkcję miernika świadczenia, które jest spełniane w walucie polskiej). W przypadku kredytów indeksowanych (a więc takich, z jakim mamy do czynienia w niniejszym przypadku) kwota kredytu wyrażona jest w walucie polskiej, z kolei waluta obca stanowi jedynie wyżej wspomniany miernik świadczenia spełnianego w walucie polskiej.

Uznać zatem należy, że nie zachodzą wskazywane przez skarżącego przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Wobec tego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.

[SOP]

[ms]